

ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΣ

Ὁ Ἀριστοτέλης Κούζης ὠμίλησε περὶ τοῦ Ἱπποκράτους ἐπὶ τῇ 2400ῃ ἐπετηρίδι τῆς γεννήσεως αὐτοῦ εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Εἵκοσι καὶ τέσσαρες αἰῶνες κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν περιόπου ταύτην συμπληροῦνται ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους.

Ἀναπολοῦντες σήμερον τὴν ἡμέραν ταύτην πρὸ τῆς σοφῆς ὀμηγύρεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἣν ἐπιστέφει ὁ Προμηθεὺς φέρον τὸ πῦρ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκφραζόμεν τὰ βαθέα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς πρὸς τὴν μνήμην ὑπερόχου ἀνδρός, διὰ τῆς φωτεινῆς διανοίας διαλύσαντος καὶ τούτου τὴν ὑφισταμένην ἐν τῇ Ἱατρικῇ σκοτίαν καὶ θέσαντος τὰ πρῶτα στερεὰ θεμέλια τοῦ ὅλου ἱατρικοῦ οἰκοδομήματος.

Ὁ Ἱπποκράτης ἐγεννήθη τῷ 460 π. Χ. ἐν τῇ νήσῳ Κῶ, ἀνέφερε δὲ τὸ γένος ἀπὸ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρακλείδου εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ἀπὸ δὲ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Φαιναρέτης, ἣ Πραξιθέας, θυγατρὸς ταύτης, εἰς τὸν Ἡρακλέα. Ὁ Ἰστομάχος ἀναγράφει, ἔτι λεπτομερέστερον, ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ὡς δὲ προσθέτει Σωρανὸς ὁ Κῶος, ὅστις ἠρεύνησε τὰ ἐν Κῶ γραμματοφυλακεῖα, τῇ εἰκοστῇ ἔκτῃ τοῦ μηνὸς Ἀργιανοῦ ἐπὶ μονάρχου Ἀβριάδα.

Ὁ Ἀργιανὸς ἦτο μὴν τοῦ ἐν Ρόδῳ, Σύμῃ, Κῶ, Καλύμῳ, Λέσβῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡμερολογίου. Ὁ μὴν ἀναγράφεται ἐπίσης ἐν διαφόροις ἐπιγραφαῖς καὶ ὡς Ἀργάνιος ἢ Ἀργώνιος, ἐν Ἐρεσσῶ δὲ τῇ πολίχνῃ ἐν Λέσβῳ ὡς Ἀγεργάνιος. Τελεταὶ δὲ χάριν τῶν νεκρῶν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ συνδυασμέναι πρὸς τὰς τοῦ Διονύσου ἐκαλοῦντο Ἀργιάνια, Ἀργάνια ἢ Ἀγεργιάνια. Ἐν Ἀργεῖ ἐτελοῦντο ἐπὶ μᾶ τῶν θυγατέρων τοῦ Προΐτου¹. Ὁ μὴν οὗτος ἐν Κῶ, Ἐπιδαύρῳ, Μιτυλήνῃ² φαίνεται ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἐλαφηβολιῶνα τοῦ Ἀττικοῦ ἡμερολογίου, ὅστις ἀντιστοιχεῖ περίπου πρὸς τὸν σημερινὸν Ἀπρίλιον, ἥτοι ἦτο μὴν τοῦ ἔαρος, καθ' ὃ ἐτελοῦντο καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Διονύσου. Ἐν τῇ νήσῳ Κῶ, κατ' αὐτόν, οἱ κάτοικοι μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σωρανοῦ προσέφερον θυσίας τῷ Ἱπποκράτει³.

Ὁ Ἱπποκράτης ἠσχίθη περὶ τὴν Ἱατρικὴν τὸ πρῶτον μὲν παρὰ τῷ ἑξ οἰκογενείας Ἀσκληπιαδῶν πατρὶ αὐτοῦ Ἡρακλείδῃ, εἶτα δ' ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἀντιζήλοις ἀρχαίαις ἱατρικαῖς σχολαῖς τῆς Κνίδου καὶ ἰδίᾳ τῆς Κῶ, ἧς τὰς ἀρχὰς ἠκολούθησε καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Μετὰ ταῦτα ἐμπρησθέντος τοῦ ἐν Κνίδῳ γραμματοδιδασκαλείου καὶ θανόντων τῶν γονέων αὐτοῦ, ἀπεδήμησεν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Κῶ, περιηγήθη πλείστας χώρας, ἐν οἷς τὴν Σκυθίαν, τὴν Θράκην, ἴσως δὲ

¹ M. NILSSON, Die Griechische Feste von Religiöser Bedeutung, Leipzig, 106, σ. 271.

² Inscriptiones Graecae, 12, Suppl., 1939.

³ «Ἐναγίζειν μέχρι δεῦρο τῷ Ἱπποκράτει», σ. 17, Λεσβ. 29.

καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τέλος, ὑποδειχθέντος αὐτῷ ἐν ὄνειρῳ νὰ κατοικήσῃ τὴν χώραν τῶν Θεσσαλῶν, ἐγκατεστάθη ἐν Λαρίσῃ. Ἦκμασε δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, καθ' ὃν ἀνέθαλεν ὀλόκληρος γενεὰ τιτάνων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, εἰς οὓς καὶ οὗτος συγκαταλέγεται.

Δυστυχῶς πλῆθος παραδόσεων καὶ μύθων εἰσεχώρησαν εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, ὡς ἄλλως τε συνήθως συμβαίνει καὶ διὰ πᾶσαν ἐξέχουσαν προσωπικότητα, οὗτος, ὥστε δὲν δύναται τις σήμερον ἐν τινὶ νὰ διακρίνῃ τί τὸ ἀληθὲς καὶ τί τὸ μυθικόν. Ἐπεσκέφθη, λέγεται, καὶ ἐθεράπευσε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περδίκαν, ὡς καὶ τὸν φιλόσοφον Δημόκριτον, θεωρηθέντα μανιακόν. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Σωρανοῦ ὅτι ἔσωσε τὴν πόλιν τῶν Ἀβδήρων ἀπὸ λοιμοῦ, ὡς καὶ τὴν Ἀττικήν, πάντως οὐχὶ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀττικοῦ λοιμοῦ. Ἐξαίρεται ἐπίσης ὁ ἀκοίμητος τούτου πατριωτισμός, ὃν ἐπανελημμένως ἐπέδειξεν, πρὸς τοῖς ἄλλοις μὴ δεχθεὶς νὰ μεταβῆ καὶ προστατεύσῃ ἀπὸ λοιμοῦ κατασκήψαντος εἰς τοὺς ἐχθρικοὺς λαοὺς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων, οὐδὲ εἰς Περσίαν παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἀρταξέρξει, παρὰ τὰ πλούσια δῶρα, ἅτινα προσέφερεν αὐτῷ. Τουναντίον καὶ εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὺς Ἀργεῖοις καὶ τοὺς Ἀθηναίους προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας, διὸ καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐμίησαν δημοσίᾳ τὸν Ἱπποκράτη, «δεύτερον ἀπὸ Ἡρακλέους», εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ κατέγραψαν τοῦτον πολίτην, εἰς δὲ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ ἔδωσαν τὴν ἐν τῷ Πρυτανείῳ στίσιιν.

Περαιτέρω ὁ Ἱπποκράτης διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς αὐτοῦ θεραπείας ἐθαυμάσθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, τονίζεται δ' ὅτι σεμνὸς καὶ ἀφυλάργυρος ὢν ἐν πάσῃ σπουδῇ ἐθεράπευε πάντας τοὺς ὁμοεθνεῖς του.

Ἰδίᾳ ὅμως ὁ Ἱπποκράτης ἀνεδείχθη ὑπέροχος ὡς διδάσκαλος τῆς ἱατρικῆς, ἣν ἐδίδασκε κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἐπὶ ὄρκῳ, ὃν ἔδιδον οἱ ἐφιέμενοι ἱατρικῆς παιδείας νέοι. Ὡς πεφημισμένος δὲ διδάσκαλος τῆς ἱατρικῆς ὁ Ἱπποκράτης ἦτο γνωστὸς καὶ ἐν Ἀθήναις, ὡς δῆλον ἐκ χωρίων τοῦ Πρωταγόρου τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ἄλλ' ἀγῆρως παραμένει καὶ θὰ παραμένῃ ἔσαεὶ ἡ μνήμη διὰ τὴν συγγραφικὴν αὐτοῦ δεινότητα καὶ πρωτοτυπίαν. Τὰ περισωθέντα συγγράμματα αὐτοῦ, προϊόντα ἐξόχου παρατηρήσεως, πείρας καὶ σπανίου λογισμοῦ, ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον ἔκπαυλον σταθμὸν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς. Καίτοι δὲ ὑπάρχει μεγάλη εἰσέτι διαφωνία περὶ τῆς γνησιότητος ἐνίων τῶν ἔργων τῆς διασωθείσης μέχρις ἡμῶν Ἱπποκρατείου συλλογῆς, ἐν τούτοις εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι πολλὰ τούτων ὀφείλονται εἰς τὴν γραφίδα αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι δὲ τὰ λοιπὰ ἐγράψαν εἴτε ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Πολύβου, εἴτε ὑπὸ τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων

αὐτοῦ, ἰατρῶν πάντων, εἴτε τέλος ὑπὸ μαθητῶν καὶ συνεχιστῶν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐν χρονικῷ διαστήματι μιᾶς ἑκατονταετίας ἀπὸ τοῦ 440 μέχρι τοῦ 340 π. Χ. Ἐν αὐτοῖς φανεροῦται τὸ μεγαλειῶδες ἔργον, τὸ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Ἴπποκράτους, πρώτου συστήσαντος τὴν κλινικὴν ἰατρικὴν, καί, κατὰ Γαληνόν, πρώτου ἐξευεγκόντος τὴν τελείαν παρ' Ἑλλήσιν ἰατρικὴν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καταδείκνυται ἔτι ἀριδῆλως μετὰ πόσης ἐπιμελείας περισυνέλεξε τὸ ὑπάρχον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παλαιότερον ὕλικόν, πῶς ἠρεύνησε τοῦτο ὡς ἔδει καὶ πῶς προσήνεγκε πλεῖστα στοιχεῖα ἐξ ἰδίας πείρας, δημιουργὸς γενόμενος νέας, ἐπὶ στεροτέρων βάσεων ἐρειδομένης, ἐπιστήμης. Διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τέλος τὸ ἔδαφος τῆς ἐρεύνης ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐγένετο εὐρύτερον, τῶς ἄγνωστα ἀπεκαλύφθησαν, κριτικώτερα δ' ἐγένετο ἡ μέθοδος τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἀληθείας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Καὶ ὁ σπόρος ριφθεὶς ἐπὶ γονίμου γῆς ἀπέδωκεν ἀμητὸν οὐ μικρὸν μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, ὅποτε διὰ τῶν προσόδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν νέων μέσων ἐρεύνης ἤρχισε διαμορφουμένη ἡ νέα ἰατρικὴ.

Ὡς δῆλον, δὲν εἶναι ἔργον τοῦ σημερινοῦ βραχέος λόγου νὰ ἐξετάσῃ εὐρύτερον τὰ πολυάριθμα ἀθάνατα αὐτοῦ ἔργα, διὸ ἀρκούμεθα εἰς ἀμυδροτάτην μόνον σκιαγραφίαν τούτων.

Εἰς τὸν Ἴπποκράτη ὀφείλονται αἱ πρῶται ἀρχαὶ συστηματικῆς ἀνατομίας καὶ αἱ σαφέστεραι ἰδέαι ὑδροπαθολογικῆς θεωρίας, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῷ σώματι ἰδιαζούσης ζωτικῆς δυνάμεως, τῆς φύσεως, ἡ ἀπόρριψις δεισδαϊμόνων ἰδεῶν ἐν τῇ ἐμφανίσει τῶν νόσων καὶ ἡ σημασία τῆς κληρονομικότητος, τοῦ κλίματος, τῶν ἐπιδημικῶν ἐπηρεϊῶν ἐν τοῖς νοσήμασιν.

Ἡ διάγνωσις, ἥτις ἐρείδεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνατολικῶς λαοῖς εἰς διαφόρους ἀπλοῦς οἰωνούς, ἐπιτυγχάνεται πλέον ὑπὸ τῶν Ἴπποκρατικῶν ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομεροῦς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἀσθενοῦς ἐξετάσεως. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἴπποκράτους εἰσάγεται ἡ ἀκρόασις τῶν ἀσθενῶν, ἡ μέχρι τῆς σήμερον μεγίστας ὑπηρεσίας παρέχουσα διαγνωστικὴ μέθοδος, ἡ δὲ πρόγνωσις τῶν νοσημάτων δὲν στηρίζεται πλέον καὶ αὕτη ἐπὶ οἰωνῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πορίσματος τῆς ἐξετάσεως καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Τὸ βαρυτάτης προγνώσεως πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὰς ἀπέλπιδας περιπτώσεις, οἱ χαρακτηριστικοὶ δάκτυλοι τοῦ ἀσθενοῦς ἐπὶ φυματιώσεως φέρουσι καὶ νῦν ἔτι τὸ ὄνομα *ἰπποκρατικὸν πρόσωπον*, *ἰπποκρατικοὶ δάκτυλοι*.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν νοσολογίαν, ὁ Ἴπποκράτης δὲν παραδέχεται ἐντοπισμὸν τῆς νόσου εἰς τὰ ὄργανα, ἀλλὰ γνωρίζει τὸν ἀσθενῆ ἄνθρωπον, συμφώνως ἄλλωστε καὶ πρὸς νῦν κρατούσας ἰδέας, καλουμένας νεοἰπποκρατικὰς, καθ' ὅς ἐκάστοτε ὁ ὀργανισμὸς ὡς σύνολον νοσεῖ. Πρῶτος ὁ Ἴπποκράτης ἐπὶ τούτοις περιέγραψε τὰ

ἐν τῷ πνεύμονι φύματα, ἀπὸ τούτων δ' ἐκλήθη καὶ διεθνῶς ἡ νόσος φυματίωσις, ἣς τὸ κληρονομικὸν στοιχεῖον χαρακτηριστικῶς περιέγραψε διὰ τῆς φράσεως «ἀπὸ φθινώδεος φθινώδης» καὶ πρῶτος περιέγραψε τὸ καρκίνωμα τοῦ μαστοῦ καὶ τὴν βαρυτάτην αὐτοῦ πρόγνωσιν, δούς ἅμα τὸν ὄρον, δι' οὗ διεθνῶς χαρακτηρίζεται τὸ κακόηθες τοῦτο νόσημα.

Ἐπίσης ἐν τῇ θεραπευτικῇ πρῶτος ὁ Ἴπποκράτης λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὴν ἱαματικὴν τῆς φύσεως δύναμιν καὶ θέτει τὴν σοφὴν ἀρχὴν «ὠφελῆειν εἰ μὴ βλάπτειν».

Ἄλλὰ καὶ ἡ χειρουργικὴ τῶν Ἴπποκρατικῶν ὁμολογεῖται ὡς ὁ πλέον ἔκπαγλος σταθμὸς αὐτῆς κατὰ τὴν προασηπτικὴν περίοδον, αἱ ἐκτελούμεναι δὲ ἐγχειρήσεις ἐμβρυοτομίας καὶ κεφαλοθρυψίας, ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐφαρμογῆς ἐμβρουλικίας διὰ τῆς «ἰχθύης» δεικνύουσι καταφανῶς τὴν ἐν τῇ μαιευτικῇ γενομένην σημαντικωτάτην πρόοδον. Ἐπὶ τούτοις, ὁ Ἴπποκράτης, πρῶτος παρακολουθήσας τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐμβρύου ἐπὶ σειρᾷ γονιμοποιηθέντων ὧν ὄρνιθος, ἔθεσε καὶ τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐμβρυολογίας.

Εἰς τὸν Ἴπποκράτη τέλος ὀφείλεται ἡ τιμὴ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἱατροὺς πολύτιμος ὑποθήκη ὅτι ἡ ἱατρικὴ δέον νὰ ἦ ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἠθικῆς. Καὶ αἱ ἀρχαὶ αὗται τοῦ Ἴπποκράτους ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς σήμερον ἔτι ν' ἀποτελῶσι τὴν βάσιν, ἐφ' ἣς στηρίζεται ἡ ἱατρικὴ καθηκοντολογία ἢ δεοντολογία.

Διὰ τῶν ἐργασιῶν τούτων, ἅς ἐν μεγίστῃ δυνατῇ συντομίᾳ ἐξέθηκα, ἡ Ἑλλὰς κατέστη τὸ λίκνον τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς.

«Θαυμάζω καὶ ἐξίσταμαι, ἔγραφεν ὁ Andral, βλέπων ἄνδρας ἐστερημένους ὀργάνων παρατηρήσεως, οἵτινες ἐξείκοντο διὰ τῆς ἀπλῆς πνευματικῆς αὐτῶν δυνάμεως εἰς ἀποκάλυψιν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἐπιστήμη τῆς σήμερον καὶ οἵτινες, ὡσεὶ διελθόντες τοὺς χρόνους, ἠδυνήθησαν ἵνα ρύψωσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἰδέας, πρὸς ἃς ὁσημέραι ὀδηγεῖ ἡμᾶς ἡ βραδεῖα καὶ ἐπίπονος ἐργασία τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς παρατηρήσεως». Διὸ καὶ ὁ Σουΐδας ἀνέγραψε ταύτας «ὡς θεοῦ φωνάς, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνου προελθούσας ἐκ στόματος».

Οὕτως διῆλθε τὸν βίον ὁ Ἴπποκράτης ἀόκνως ἐργαζόμενος ὡς διδάσκαλος τῆς ἱατρικῆς, ὡς συγγραφεὺς, ὡς ἐπαγγελματίας ἱατρός, ἀπέθανε δ' ἐν Λαρίσῃ, καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ Δημόκριτος, ἐν ἡλικίᾳ 90 ἐτῶν, κατ' ἄλλους δ' ἐν ἄλλῃ πολλῶ μεγαλυτέρᾳ. Ἐτάφη δὲ εἰς μέρος κείμενον μεταξύ Γυρτώνος καὶ Λαρίσης. Γυρτῶν ἦτο θεσσαλικὴ πόλις, ἣν κατὰ παράδοσιν ἔκτισεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φλεγίου Γύρτων, ἡ ἢ θυγάτηρ ἐκείνου Γυρτώνη. Ποῦ ἔκειτο δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, πάντως ὅμως πρὸς Β τῆς Λαρίσης καὶ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ.

Ὁ Σωρανὸς γράφει ὅτι τὸ μνήμα αὐτοῦ ἐδεικνύετο μέχρι τῆς ἐποχῆς του,

τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἐπαναλαμβάνει ὁ Σουίδας καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μετ' αὐτόν. Ὁ δ' Ἄνθιμος Γαζῆς μνημονεύει καὶ οὗτος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ¹, ὅτι ὁ Ἴπποκράτης ἀπέθανεν ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας, προσθέτει δ' ὅτι «ὁ τάφος αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον (τῷ 1807) φαίνεται» καὶ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς ἐπεσκέφθη τοῦτον ἔξω τῆς Λαρίσης κείμενον μεταξὺ τῶν μνημάτων τῶν Τούρκων, «ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον», ὡς γράφει, μετὰ τινος ἐπιγραφῆς, ἣν ἀνέγνωσε καὶ προσθέτει, ὅτι μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιγράψῃ ταύτην διὰ τὸν φόβον τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν ἀγυιοπαίδων ἀνεχώρησε «λυπημένος καὶ μὲ στεναγμούς».

Κατόπιν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1857 ὁ ἐν Λαρίσῃ ἱατρός Σ. Σαμαρσιίδης γράφων περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτους² προσθέτει εἰς ταῦτα ὅτι τῷ 1826 μετὰ τινα πλήμμυραν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ χωρικῶν δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως Λαρίσης πρὸς ἀνατολὰς τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Λαρίσης εἰς Τύρναβον, καὶ κατὰ τὸ μεθόριον τῶν χωριδίων Γιάννουλι καὶ Κισσαίου, λάρναξ τις, ἣν ἔσπευσαν νὰ ἐρευνήσωσιν οἱ ἐκεῖ λόγιοι Θ. Ἀνδρεάδης καὶ Ἰ. Οἰκονομίδης. Οὗτοι ἐκσκάψαντες ἀπεκάλυψαν ἐπὶ τῆς λάρνακος πλάκα ἐνεπίγραφον, φέρουσαν κεχαραγμένον καταφανῶς τὸ ὄνομα τοῦ Ἴπποκράτους, ἀλλ' ἐκ φόβου τῶν Τούρκων ἠρκέσθησαν καὶ οὗτοι εἰς τὴν ἀπλὴν ταύτην ἐρευναν· ἀλλ' ἅμα παρεκάλεσαν Τοῦρκόν τινα βέην, προστάτην τῶν χριστιανῶν, ἵνα διασώσῃ τὴν πλάκα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὰ λοιπὰ εὐρήματα τὰ ἐν τῇ λάρνακι εἶχον ἤδη διαρπαγῆ. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βέη τούτου ὁ Σαμαρσιίδης κατόπιν ἀνεῦρε καὶ πάλιν τὴν πλάκα καὶ ἀντέγραψε τὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἱατρικῇ Μελίσσῃ, τῇ ἐκδιδομένῃ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱατροῦ Α. Γούδα. Ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ σαφῶς ἀναγιγνώσκονται τὰ πρῶτα ἕξ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἴπποκράτους καὶ τὰ δύο πρῶτα τῆς λέξεως Κῶος. Ἡ δὲ ὅλη ἐπιγραφὴ εἶχεν οὕτως:

..... ΙΠΠΟΚΡΑΤ ..... ΚΩ ..... ΑΓΛΑΟΦ .....
 ..... ΣΩΜΑ .....
 ΠΟΛΕΙ ..... ΜΕ ..... ΤΕΛΕΣΦ .....
 ΑΓΑΘΗ ..... ΑΡΕ ..... ΕΝΕΚΑ .....
 ..... ΧΡΗΣΤΕ ..... ΧΑΙΡΕ .....

Ὁ Σαμαρσιίδης ἐπίσης ἀναζητήσας ἀνεῦρεν, ὡς γράφει, καὶ τὴν λάρνακα.

Τὸ δημοσίευμα τοῦτο μετέφρασε καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Gazette Hebdomadaire³ ὁ γνωστὸς ἑλληνοστῆς René Briau, ὁ ἐκδώσας καὶ μεταφράσας εἰς τὴν Γαλλικὴν τὸ περὶ χειρουργουμένων βιβλίον τοῦ Παύλου τοῦ Αἰγινήτου, προσθέσας τὴν γνώμην του, καθ' ἣν μετὰ δισταγμοῦ θὰ ἐδέχετο τὴν γνώμην ὅτι προῦκειτο

¹ 1, σ. 200 (Βενετία, 1807).

² Ἱατρικὴ Μέλισσα 4, σ. 534-36. Καὶ ἐν Πανδώρα σ.

³ Ἀρ. 39 τοῦ Σεπτ. 1837. Ὅρα καὶ Ἱατρ. Μέλ. 5, σ. 228.

περὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτους καὶ ὅτι πιθανῶς ἡ πλάξ δὲν ἦτο ἀρχαιοτέρα τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων.

Δυστυχῶς ἀγνοῶ τὴν περαιτέρω τύχην καὶ τῆς λάρνακος καὶ τῆς πλακός.

Χιλιάδες ἐτῶν παρῆλθον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἴπποκράτους χωρὶς νὰ παύσῃ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μελέτη τῶν ἔργων του, χωρὶς καθ' ἡμέραν ν' ἀντλῶνται ἐξ αὐτῶν οἱ ἀτελεύτητοι θησαυροί, οἱ ἐνέχοντες κατὰ τὸν Littre τὰ σπέρματα πάσης γενομένης προόδου. Τὰ ἀθάνατα ἔργα του ἐπανεκδίδονται διαρκῶς, ὑπομνηματίζονται, τὸ κείμενον διορθοῦται, μεταφράζεται εἰς ξένας γλώσσας καὶ ὁ τίτλος τοῦ πατρὸς τῆς ἱατρικῆς οὐδέποτε παύει νὰ στολίζει τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου συγγραφέως.

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λόγων μου οὐδόλως θεωρῶ ὅτι ἀποδίδεται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἡ ἀρμόζουσα τιμὴ πρὸς τὸν μέγαν ἄνδρα. Ἄλλ' ὡς δῆλον ὑπὸ τὰς παρούσας διεθνεῖς συνθήκας δὲν ἠδύνατο οὐδ' ἡ πρέπουσα ἐπίσημος ἀναμνηστηριος ἔορτὴ νὰ τελεσθῇ, οὐδὲ νὰ συγκληθῇ τὸ συνέδριον τῆς ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς, ὅπερ ἀκριβῶς εἶχεν ἀναβληθῇ, ὅπως συμπέσῃ πρὸς τὴν ἡμέραν ταύτην.

Διὸ πρέπει καὶ ἡ ἐπίσημος τελετὴ ν' ἀναβληθῇ μέχρις οὔ καὶ πάλιν ἐμφανισθῇ εἰς τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἴρις, τὸ σημεῖον τῆς καταπαύσεως τοῦ ἐνσφήπαντος νέου κατακλισμοῦ, καὶ ἀνατείλωσιν εἰρηνικώτεραι ἡμέραι.

Μόνον εὐκατῶν θὰ ἦτο, ἂν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐλαμβάνετο πρόνοια, ὅπως κατασκευασθῇ παρὰ τὴν Λάρισαν ἐν μέσῳ ἄλλους πλατάνων κενοτάφιον εἰς τὸν Ἴπποκράτη μετ' ἐπιταφίου ἀναγλύφου. Ἀρμοδιωτάτη βεβαίως θὰ ἦτο ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἂν ἠθέλει υἰοθετήσῃ τὴν γνώμην ταύτην. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ τὸ κράτος καὶ ὁ δῆμος Λαρισαίων καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία καὶ πληθὺς ἄλλη χορηγῶν προθύμως θὰ συνέβαλλον πρὸς ἐπιτέλεισιν τῆς ὀφειλομένης ταύτης τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ μέγα τῆς Ἑλλάδος τέκνον, τὸν πατέρα καὶ ἀναμορφωτὴν, τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἱατρικῆς δόξαν.

Τότε πλέον ἐκεῖ θὰ ἠδύνατο νὰ τελεσθῇ καὶ ἡ ἐπίσημος καὶ ἐμπρέπουσα ἀναμνηστικὴ ἔορτὴ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ. — Ἐφαρμογὴ τῆς ἀλυκῆς ἐνεργείας ἐν τῇ Θεραπευτικῇ.

Ἐπὶ ἀνακοίνωσις, ὑπὸ **Σπυρ. Δοντᾶ.**

Εἰς προηγηθείσας ἀνακοινώσεις μου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, κατὰ τὴν 3^{ην} Νοεμβρίου 1938¹, τὴν 26^{ην} Ἰανουαρίου 1939² καὶ τὴν 1^{ην} Φεβρουαρίου 1940³, ἐξέθηκα τὰ περὶ νέας θεραπείας διαφόρων νευρικῶν καὶ ψυχικῶν νόσων δι' ἐνδοφλεβίων ἐνέσεων ὑπερτονικῶν καὶ ὑποτονικῶν διαλυμάτων οὐδετέρων ἀλάτων.